

El paper de la Unió Africana a Somàlia: Quin futur per l'operació de pau de l'AMISOM?

N. 08 · abril de 2013

ISSN: 2014-2765 DL: B-11635-2013

Neus RAMIS SEGUÍ

El context polític i de seguretat a Somàlia ha millorat substancialment durant el darrer any.

En conseqüència, i tenint en compte que la situació segueix sent fràgil i reversible, la missió de pau de la Unió Africana a Somàlia (AMISOM) requereix d'un nou mandat. En aquest context, un comitè especial d'experts de la unió africana (UA) avaluà el mandat de l'AMISOM després de sis anys de desplegament. Aquest policy paper, destinat tant a investigadors com a tècnics dedicats a la pau i la seguretat, analitza els èxits i els fracassos de l'AMISOM, per tal de definir els elements clau que caldria tenir en compte a l'hora de renovar-ne el mandat. Tot analitzant les tendències que l'AMISOM pot desenvolupar en els pròxims mesos, presenta recomanacions estratègiques que identifiquen la millor via perquè l'AMISOM contribueixi a l'estabilització de Somàlia i adapti les seves activitats a les prioritats del govern federal d'aquest país.

Context

Després d'anys de lluita (amb recursos limitats), que han causat un nombre significatiu de baixes entre els soldats, molts podrien considerar que els resultats de l'AMISOM es podrien definir com un "èxit limitat". Gràcies a l'assistència de l'AMISOM i de les Forces Nacionals de Defensa d'Etiòpia (FNDE), les Forces Nacionals Somalis han expel·lit de manera efectiva Al-Shabaab, el grup islamista que sorgí el 2006, de la majoria de centres urbans del centre-sud de Somàlia, com Mogadixo (ciutat recuperada per l'Exèrcit Nacional Somali, amb el suport de l'AMISOM, el 9 de desembre de 2012), Baidoa, situada a la zona central-meridional de Somàlia, i les ciutats portuàries de Marka i Kismayo. No obstant això, atès que els atacs asimètrics i la intimidació a la població local en aquestes zones són encara preocupants, l'èxit militar de l'AMISOM segueix sent fràgil i reversible. A més, l'AMISOM necessita la presència de les Forces Nacionals de Seguretat somalis (FNS) i dels seus aliats (les forces d'Etiòpia) en zones vulnerables per evitar que Al-Shabaab en recuperi el control, com succeí al Galgadud del sud el juny de 2012.

Després de 21 anys d'estat fallit i gràcies en part a la tasca d'estabilització de l'AMISOM, actualment Somàlia, afronta una situació de post transició que dependrà en gran mesura de l'enfocament estratègic d'aquesta operació de pau de la UA. Aquest nou context s'ha caracteritzat per la presentació d'una nova constitució provisional (1 d'agost de 2012), la inauguració d'un nou parlament federal (20 d'agost de 2012) i el jurament del Sr. Hassan Xeiikh Mohammad com a president de la República federal de Somàlia (10 de setembre de 2012). Aquests esdeveniments polítics es poden considerar passos fonamentals en l'estabilització del país i han alimentat l'esperança que provoquin el naixement d'un procés polític més ampli que inclogui tots els somalis.

Tot i aquest progrés significatiu, però, els actors nacionals, l'AMISOM i els seus valedors regionals i internacionals –en mans dels quals hi ha l'execució de l'estratègia post transició de construcció de l'estat– han de vèncer el llegat institucional de corrupció, molt arrelat, per reforçar el dèbil i gairebé inexistent aparell polític-institucional, així com la seva capacitat i eficàcia en zones alliberades (les

controlades pel govern amb el suport militar de l'AMISOM). A més, han d'afrontar la complexa qüestió de la legitimitat de l'estat. Al llarg de les últimes dues dècades, Somàlia ha patit una guerra civil (a la dècada dels vuitanta), l'esfondrament de l'estat després de la caiguda de Siad Barré (a la dècada dels noranta), el faccionalisme dels clans i l'auge de senyors de la guerra amb estructures de poder autogestionades, i un conflicte ideològic globalitzat després que els EUA possessin en marxa la seva "guerra contra el terrorisme" l'any 2001.

A conseqüència d'aquests fets, el poder polític a Somàlia es pot definir com local, fragmentat, en alguns casos violent, heterogeni i basat en estructures híbrides controlades per clans o milícies en què interactuen diferents ordres socials. L'èxit de l'AMISOM depèn, doncs, parcialment del fet que les estructures polítiques siguin considerades legítimes pels ciutadans somalis, que ofereixin els molt necessaris serveis i béns públics d'una manera eficient i que proporcionin estabilitat i pau a les zones alliberades.

L'objectiu immediat i més complicat de l'AMISOM, una entitat amb un abast i una capacitat limitats, consisteix en assolir i mantenir una estabilització efectiva de les zones alliberades. Somàlia encara està controlada parcialment per les milícies d'Al-Shabaab i/o les milícies de clans o senyors de la guerra que funcionen d'acord amb diverses lògiques de poder. Conseqüentment, el govern somali, amb el suport de les FNS somalis i de l'AMISOM, s'enfronta a una realitat social que cal reforçar a tot el país.

A més d'aquests problemes lligats a la difícil situació política i de seguretat a Somàlia, l'AMISOM afronta també diversos reptes relacionats amb deficiències institucionals de la UA i que també afecten altres operacions de pau de la UA, com aclarirà l'apartat següent.

Anàlisi

Partint de la base que l'AMISOM té un paper de suport i que deixa el control del procés al govern somali, l'estratègia multidimensional de pau de l'AMISOM es basa en dos grans enfocaments: 1) un enfocament de seguretat, l'anomenada estratègia de pacificació, que té la missió d'efectuar a Somàlia operacions de pau i que pretén estabilitzar la situació al país; i 2) un enfocament de tipus polític, l'anomenada estratègia de construcció de pau, que té com a objectiu principal assistir el govern federal de Somàlia a restablir el funcionament de les institucions de l'Estat i a prestar serveis al poble somali.

L'AMISOM exemplifica la tendència recent de divisió de les responsabilitats entre les Nacions Unides (NU) i les organitzacions regionals en matèria de pau i

seguretat (vegeu AMIS, 2004-2007, UNAMID, 2007-present, AFISMA, 2013). La raó per fer-ho és que la UA, com a organització regional, pot respondre ràpidament a conflictes mitjançant operacions de pacificació d'acord amb el capítol VII de la Carta de les Nacions Unides, que –en virtut del concepte d'operacions i normes d'intervenció de la UA– pot permetre determinades activitats relacionades amb el combat. Un cop la situació assoleix un nivell determinat d'estabilització, s'espera que les NU despleguin tropes de manteniment de la pau i de reconstrucció postconflicte a mitjà o llarg termini. Aquesta tendència subratlla el fet que les NU ni tenen voluntat de desplegar les seves tropes en zones molt violentes ni disposen del mandat per fer-ho. Dit d'una altra manera, les NU no poden mantenir la pau si, per començar, no hi ha pau, i necessiten les organitzacions regionals perquè efectuïn la fase inicial i més exigent de les operacions de pau.

L'AMISOM està operant en una fase d'estabilització, en una realitat social que les Nacions Unides qualifiquen de massa perillosa pel desplegament de les seves tropes.

L'AMISOM està operant en una fase d'estabilització, en una realitat social que les NU qualifiquen de massa perillosa per al desplegament de les seves tropes. Tanmateix, les NU han proveït l'AMISOM d'assistència estratègica, tècnica i financera per ajudar-la a portar a terme la seva missió. Pel que fa al procediment de presa de decisions de l'AMISOM, aquesta col·laboració ha tingut conseqüències que van més enllà de l'abast d'aquest *policy paper*. Pel contrari, el present article se centra en els reptes concrets que afronten els components militar, policial i civil de l'AMISOM.

Reptes per als tres components de l'AMISOM

El component militar de l'AMISOM té el mandat de derrotar Al-Shabaab, de garantir la seguretat a les zones alliberades i d'oferir assistència per institucionalitzar el Pla d'Estabilització i Seguretat Nacional de Somàlia (PESN). No obstant això, no va ser fins a principis de 2012 que l'AMISOM expandí

les seves zones d'operacions per primera vegada, més enllà de la capital, Mogadiscio.

El primer i principal repte del component militar de l'AMISOM el planteja el nombre insuficient de tropes desplegades per garantir l'estabilització de la seva zona d'operacions, malgrat que la UA hagi adoptat el nou concepte estratègic per a l'AMISOM, que autoritzava un increment dels efectius de 12.000 a 17.731, tal com sol·licitava la Resolució 2036 del Consell de Seguretat de les Nacions Unides (2012). Aquesta ampliació s'inicià amb la integració del contingent de tropes de Kenya en les forces de l'AMISOM, el desplegament de 2.500 efectius addicionals de Burundi i Uganda, el desplegament de forces de Djibouti, i el desplegament d'unitats de policia constituïdes (FPU) procedents d'Uganda i Nigèria el setembre del 2012.

Un segon repte es troba en el fet que l'AMISOM realment està creant una "cultura de dependència" en el govern (a les zones alliberades i a part de Mogadiscio) que evita tant que el govern assumeixi el poder com que l'AMISOM planifiqui una estratègia per retirar les seves tropes de les zones d'operacions. En conseqüència, el govern no té l'espai de maniobra que necessita per esdevenir la institució que lideri el procés.

El tercer gran repte el planteja el fet que fins ara els enfocaments de les instàncies internacionals respecte la construcció de pau han passat per alt els mètodes de governança, tradicions i experiències somalis pel que fa a la gestió de la seguretat. Aquesta manca de comprensió de les iniciatives locals a l'hora d'afrontar la qüestió de la seguretat pot debilitar la construcció d'una estratègia de seguretat eficaç i legítima.

D'una manera similar als components militar i policial, el component civil manca d'efectius i per tant té problemes per complir els objectius plantejats.

El component policial de l'AMISOM ha rebut el mandat de garantir l'estat de dret a la ciutat de Mogadiscio i de contribuir a la capacitat de les forces de policia de Somàlia amb l'objectiu de transformar-les en un organisme creïble que proporcioni seguretat a la població. El primer contingent d'unitats de policia constituïdes va arribar

a Mogadiscio durant l'agost i el setembre de l'any 2012, quan les tropes de l'AMISOM van desplaçar-se a altres zones alliberades. Aquest es constituïa amb un total de 140 efectius, procedents d'Uganda i de Nigèria, que tenien l'objectiu d'ajudar les forces somalis de policia en les seves tasques de seguretat a la capital.

Malgrat tot, l'AMISOM encara necessita més personal i equip perquè les unitats de policia constituïdes puguin plantejar respostes més reeixides al desordre públic i per ajudar d'una manera efectiva les forces policials somalis a incrementar el nombre d'agents de policia operatius del país.

El component civil té el mandat de contribuir a la reconstrucció d'unes institucions polítiques legítimes i eficaces a Somàlia. En aquest sentit, té l'objectiu de fomentar el llançament d'iniciatives de reconciliació civil orientades a promoure la inclusivitat i la representativitat política, entre d'altres mesures. Els processos de reconciliació es perceben com mecanismes essencials per promoure la lleialtat a l'Estat somali en detriment de la lleialtat a clans o faccions de senyors de la guerra. El paper del component civil és fonamental durant el procés de construcció de l'estat, ja que és poc probable que l'estratègia de tipus militar de l'AMISOM tingui èxit sense un component civil fort i eficaç. Tanmateix, d'una manera similar als components militar i policial, el component civil manca d'efectius i consegüentment té problemes per complir els objectius plantejats.

El mandat de l'AMISOM també té una dimensió humanitària, que en la pràctica es limita a un paper de facilitador a causa de les limitacions humanes i materials. Inicialment, el mandat operatiu de l'AMISOM no incloïa components específics de drets humans, en línia amb els estàndards internacionals del manteniment de la pau. La comunitat internacional atorgà prioritat a reforçar el govern federal de transició durant els seus primers passos i a debilitar la capacitat i el domini d'Al-Shabaab, la qual cosa conduí a una situació en què es descuidava la protecció de la població civil somali. A més, el conflicte aguditzà greument la crisi humanitària, ja agreujada per la presumpta obstrucció de l'assistència humanitària per representants del govern federal de transició.

L'any 2010 el canvi d'enfocament de la UA i les NU va tenir com a resultat una major atenció als problemes de la població civil, que al seu torn comportà una reducció significativa en el nombre de víctimes civils. Malgrat aquests avenços, però, encara hi ha grans llacunes en la matèria que l'AMISOM hauria de redreçar si es vol que la població somali la consideri legítima i creïble. A més, cal destacar que l'AMISOM ha estat acusada de no respectar el Dret internacional humanitari, amb operacions militars molt agressives (en resposta a atacs d'Al-Shabaab) que han causat víctimes civils.

Reptes estructurals

Quant als reptes estructurals de l'AMISOM, la majoria tenen l'origen en les pròpies dinàmiques de la UA i són comuns a altres operacions de pau de la Unió.

Governar l'AMISOM és complex a causa de l'elevat nombre d'actors involucrats a distints nivells. Qualsevol avaluació del seu procés d'elaboració de polítiques ha de tenir en compte que les decisions són el producte d'un procés de complexos patrons d'interdependència, negociació, intercanvis i influència entre diferents tipus de nivells (nacional, regional i internacional) i actors.

La manca d'un finançament sostenible ha generat una gran dependència envers els recursos no africans, que ha tingut enormes implicacions en els múltiples nivells de govern de l'AMISOM i ha fet que es posés en dubte qui n'estava al càrrec. Diversos models d'assistència coexistents (el Fons Fiduciari de les Nacions Unides, el Fons de Pau per a Àfrica de la UE, l'ajuda directa de donants i la UNSOA, que és l'Oficina de Suport de les NU per a l'AMISOM) han comportat alts nivells de burocràcia i coordinació per part del reduït personal de suport de la UA. La UNSOA ha marcat una gran diferència, ja que ha portat molt lluny la provisió d'assistència d'una manera flexible, però encara és lluny de satisfer les necessitats reals de la missió.

Una de les implicacions de la dependència de l'AMISOM envers els factors externs ha consistit en els problemes de la missió per desplegar més tropes a zones on eren veritablement necessàries i mantenir-les abastides. Com ja hem mencionat, els efectius de l'AMISOM s'han incrementat, però s'estima que caldria una força de 35.000 persones per assumir plenament les responsabilitats d'aquesta missió multidimensional de pau, especialment pel que fa a controlar i expandir la zona d'operacions. Tanmateix, la Comissió de la Unió Africana (CUA) no ha pogut convèncer els seus estats membres de desplegar aquest nombre d'efectius; per diverses raons, com la limitada disponibilitat de forces i de recursos per part dels mateixos estats africans, o l'existència d'altres amenaces africanes emergents o de conflictes que cal afrontar. A causa del desplegament immediat de tropes a Mali, la intervenció més recent realitzada sota lideratge africà, és possible que es redueixin els fons destinats a l'AMISOM.

Unes Forces Nacionals de Seguretat més ben dotades podrien tenir un paper clau com a complement de les forces de l'AMISOM, però és quelcom que encara no s'ha aconseguit. A més, atès que les lleialtats de clan tendeixen a eclipsar la lleialtat al govern nacional, el reclutament de potencials tropes somalis presenta problemes que fan poc probable que es desenvolupin

unes Forces Nacionals de Seguretat creïbles, com a mínim a curt termini.

L'AMISOM afronta també diversos desafiaments lligats a la coordinació de tropes. La complexitat de la integració de tropes de diversos països, que comporta l'harmonització de diverses cultures institucionals, capacitats i mètodes, ha estat complicada i ha costat molt de temps. Les tensions entre els diferents contingents de tropes (per exemple, entre l'AMISOM i les tropes etiòps o kenyanes que recentment s'han integrat a la missió), relacionades amb la diversitat d'estratègies i prioritats, són molt comunes i encara no s'han solucionat. Per redreçar els problemes d'aquest tipus, la UA establí un Mecanisme Conjunt de Coordinació que operava en l'àmbit ministerial i un Comitè de Coordinació d'Operacions Militars, que ho feia en l'àmbit de l'estat major. Aquests mecanismes de coordinació han contribuït a equilibrar els interessos nacionals i fomentar el consens, però les divergències encara no han estat totalment resoltes.

Pel que fa a l'entrenament de les tropes de les operacions de pau de la UA, segueix representant un problema pels reduïts nivells d'experiència i pels problemes lingüístics. Sobretot des de l'última ampliació dels efectius, l'AMISOM es veu perjudicada per la falta de parlants de somali, que podrien tenir un paper clau per comprendre i comunicar-se amb la població local i la Forces Nacionals de Seguretat.

A més, l'AMISOM ha de tenir en compte les iniciatives de seguretat d'altres actors, com les múltiples operacions marítimes de seguretat i contra la pirateria a les costes de Somàlia. És essencial que la UA posi de manifest el seu paper predominant i de lideratge com a institució legítima identificada per la comunitat internacional com a executora de la principal operació de pau a Somàlia, tot i que ho faci en col·laboració amb altres actors.

A més, la Divisió d'Operacions de Pau (AUPSOD) a la seu principal de la UA (Addis Abeba), que és l'organisme responsable d'implementar les decisions preses pel Consell de Pau i Seguretat (AUPSC), té menys de vint membres del personal dedicats a gestionar totes les operacions de manteniment de pau que la UA desplega a l'Àfrica. En comparació amb aquesta xifra, el Departament d'Operacions de Manteniment de la Pau de les NU, responsable d'operacions de manteniment de la pau a tot el món, disposa aproximadament de 630 empleats. A causa de la manca de personal, l'AUPSOD té problemes per donar suport a l'AMISOM.

Recomanacions

Sis anys després del seu desplegament i en un context més segur i estable, l'AMISOM necessita un mandat

nou. Hi ha molts debats en marxa tant en el si de la UA, com entre la UA i altres actors rellevants. Amb l'objectiu que el nou mandat abasti la major part dels reptes mencionats, els següents factors haurien de ser considerats:

1. Garantir la continuïtat de l'AMISOM

És important millorar la sostenibilitat financera de la missió per garantir la continuïtat o, possiblement, fins i tot l'expansió de l'AMISOM.

La UA hauria d'encoratjar els seus estats membres a incrementar les contribucions a la missió, així com les contribucions voluntàries al Fons de Pau de la UA.

Les NU haurien d'incrementar el suport financer i tècnic a l'AMISOM mitjançant la nova missió de les NU que s'establirà d'aquí a un parell de mesos.

A més, el Consell de Seguretat de les NU hauria de considerar l'establiment d'una coordinació més estructurada entre les dues institucions i una divisió de tasques que resulti en una representació equilibrada de les aspiracions de les dues.

2. Controlar d'una manera efectiva totes les zones

El component militar hauria de seguir mantenint el control de les zones ja gestionades pel govern, com Kismayo o Baidoa, i conquerir altres territoris que encara romanen sota el control d'Al-Shabaab o altres milícies. En fer-ho, hauria d'intentar:

1) Contribuir més a la capacitat de les Forces Nacionals de Seguretat, amb l'objectiu de transformar-les en un col·laborador eficaç. Els programes d'entrenament patrocinats pels donants i destinats a les Forces Nacionals de Seguretat s'haurien de fomentar i de coordinar millor, i el paquet d'ajuda de les NU hauria d'assignar fons a les Forces Nacionals de Seguretat.

2) Promoure més la deserció de combatents d'Al-Shabaab i altres milícies.

3) Una coordinació més eficaç entre els diferents components de l'AMISOM; entre l'AMISOM, les forces etiòps i les Forces Nacionals de Seguretat; entre els quarts generals de l'AMISOM i de l'AUPSOD; entre l'AUPSC i l'AUPSOD; i entre la UA i la resta d'organitzacions, donants i institucions col·laboradores. En fer-ho, caldria posar èmfasi en el paper de líder de la UA com a responsable de la principal missió de manteniment de la pau a Somàlia.

4) Garantir un entrenament adequat de les tropes de l'AMISOM.

5) Millorar la comunicació entre l'AMISOM i la població local, la qual cosa és d'una importància vital per efectuar amb èxit les operacions i per la comprensió i l'adopció d'estratègies locals de seguretat eficients.

6) Considerar una reducció de l'acció militar en benefici d'un major desplaçament del component

civil en les zones estabilitzades.

3. Capacitació de la policia

D'acord amb el concepte estratègic, el component policial hauria de seguir ampliant les seves unitats de policia constituïdes fins a un nombre d'efectius de 360, per ser més eficaç en la gestió de l'ordre públic.

A més, l'AMISOM hauria de seguir donant suport a la força de policia Somali i transformar-la en un agent policia creïble mitjançant la seva capacitat.

4. Incrementar la legitimitat i la representativitat del govern somali

El component civil s'hauria de centrar en millorar la legitimitat i la representativitat del govern somali, especialment en les zones alliberades, de la manera següent:

1) Prolongant el suport a la reconstrucció política mitjançant processos nacionals i locals de reconciliació.

2) Promoure un major grau d'autonomia de les regions somalis a l'hora de portar a terme aquestes iniciatives, la qual cosa contribuiria a conservar les dinàmiques locals del procés.

3) Seguir reintegrant excombatents en la vida civil.

El component civil estarà complementat pel programa de construcció de pau que la nova missió de les Nacions Unides a Somàlia posarà en marxa els mesos següents. En aquest sentit, una clara i ben definida divisió de responsabilitats entre institucions, en consonància amb les capacitats de cada una, i una coordinació eficaç podrien evitar una duplicació d'esforços que podria conduir a una competició d'enfocaments entre les dues.

5. Una implicació efectiva del govern somali

Mitjançant els seus components civil, militar i policial, l'AMISOM hauria d'implicar el govern somali –que hauria de tenir un paper de líder en el procés de manteniment de la pau i de construcció de l'estat– aplicant mesures per reduir-ne la dependència respecte de la missió internacional de pau. L'AMISOM, així com les NU en conjunt, haurien doncs d'adoptar una estratègia general d'assistència que inclogui la construcció de pau per part de les institucions del país mateix.

6. Incrementar la protecció dels civils

La missió hauria d'esforçar-se en millorar la percepció que el personal de l'AMISOM és immune a la responsabilitat i la rendició de comptes quan causa danys als civils, de la manera següent:

1) Crear i implementar una política de disciplina d'acord amb els estàndards humanitaris.

2) Investigar amb eficàcia les acusacions de faltes greus contra membres de l'AMISOM i aplicar mesures disciplinàries quan sigui necessari.

3) Adoptar mesures pràctiques i preventives en

relació amb la protecció dels civils, com programes de formació i de conscienciació.

4) Potenciar el Tribunal de Conducta Civil com a via per protegir la població civil i incrementar la legitimitat del Tribunal.

7. Reformular l'abast del mandat

Es recomana reformular l'abast del mandat de l'AMISOM de manera que l'enfocament militar es redueixi gradualment en un període de 5-10 anys donant pas a un enfocament més orientat al desenvolupament polític, que s'hauria de basar en una reconstrucció postconflicte que pogués promoure amb força i eficàcia la pau i l'estabilitat.

Tant la UA com les NU haurien de prendre en consideració ampliar la col·laboració mútua per tal de desenvolupar una solució de sortida pel component militar de l'AMISOM.

La transformació de l'AMISOM podria tenir lloc en un context en què un govern més fort, independent i més legítim esdevingués operatiu, amb el suport d'unes Forces Nacionals de Seguretat creïbles i d'unes Forces de Policia Somalis capaces de proporcionar una seguretat i una estabilitat sostenibles a tot el país.

Referències

Amnesty International (2007). *Somalia: Protection of Civilians Must Be Priority*. Public Statement AFR 52/009/2007 (Public), 24 d'abril de 2007.

Lotze, Walter, i Kasumba, Yvonne (2012). AMISOM and the Protection of Civilian in Soga. *Conflict Trends*, núm. 2.

Peace and Security Council, African Union (2007). Comunicat, 69th Meeting, 19 de gener de 2007, PSC/PR/Comm(LXIX), Addis Abeba, Etiòpia.

Pons, Xavier Rafols (2011), Com fer més efectiva l'exigència de responsabilitat penal dels funcionaris i experts de les nacions unides en missió? *ICIP Policy Paper no. 3*, novembre de 2011.

Ramis, Neus (2012). Country Analysis: Somalia, *Peace and Security Council Report*, Issue 39, octubre, Institute for Security Studies (Addis Abeba).

Williams, Paul (2012). AMISOM, *Rusi Journal Report*, vol. 157, núm. 5.

African Union (2013). *Report of the African Union Commission on the Strategic Review of the African Union Mission in Somalia (AMISOM)*, 16 de gener, Addis Ababa.

United Nations (2012) *UN Strategic Review*, Somàlia, setembre-desembre de 2012.

SOBRE L'AUTORA:

Neus RAMIS SEGUÍ és analista de pau i seguretat a l'Institute for Security Studies, a Addis Abeba (Etiòpia), així com doctoranda en Relacions Internacionals a la Universitat Autònoma de Barcelona. És una col·laboradora ocasional de l'ICIP.

RENÚNCIA DE RESPONSABILITAT:

Les opinions expressades en aquesta publicació no reflecteixen necessàriament les de l'ICIP.

INSTITUT CATALÀ INTERNACIONAL PER LA PAU

L'Institut Català Internacional per la Pau (ICIP) és una institució pública, però independent, que té com a principal objectiu promoure una cultura de pau i facilitar la resolució pacífica i la transformació dels conflictes. Les activitats de l'ICIP estan relacionades amb la recerca, la transferència de coneixement, la difusió d'idees i la conscienciació, així com amb la intervenció sobre el terreny. Amb la investigació com una de les seves prioritats, l'ICIP té un interès especial en fomentar la recerca original que aportï nous resultats, no només en el camp teòric sinó també en l'aplicació pràctica de solucions. És en aquest context, en què s'emmarca la publicació de la sèrie *Policy papers* de l'ICIP.

www.icip.cat / icip@gencat.cat